

2 Výukový modul

Doba převratů: Překonávání hranic

Výukový modul 2 otevírá pohled na transnárodní a mezinárodní rozměr přelomového období 1989/90. Žáci se seznámí s výzvami a dokážou pojmenovat podmínky k úspěšnému překonání železné opony a k převážně pokojným revolucím v zemích ležících východně od této hranice.

Úvod

Začněte přehledem politických událostí a vývoje, které vedly k otevření hranic v roce 1989. Shromážděte dostupné informace o událostech ve vaší zemi, o důvodech otevření (ekonomika, požadavky na větší demokracii), předchozích zkušenostech (vojenské potlačení protestů nebo reformních pokusů) a situaci v 80. letech („Solidarność“ v Polsku nebo reformní program KSSS s „perestrojkou“ a „glasností“). Co již žáci znají, jaké otázky zůstávají otevřené?

Využijte video z YouTube (zapnout titulky – automatický překlad do češtiny) „Der Untergang der DDR“ von Mirco Drottschmann (MrWissen2GO) v jednotlivých částech a zadejte následující otázky, na které pak společně odpovězte:

- Jaké byly příčiny krize v NDR a dalších státech sovětské sféry vlivu?
- Proč v několika z těchto zemí panovala atmosféra naděje? (video do 4:15)
- Jaké požadavky kladli demonstranti v NDR? (video do 7:15)
- Jaké byly známky represe a násilí, jaké známky mírového vývoje? (video do minuty 7:15) Vysvětlete, jaká konkrétní hrozba vycházela ze strany Stasi (výslechy, zastrasování a odnětí práv, např. ztráta studia nebo zaměstnání) nebo ze strany armády (srovnání s dřívějšími protesty).

Reflexe a diskuse: Co by v této situaci udělali žáci? (Dotaz pomocí Mentimeteru) Jaké důvody (přesvědčení, rozsah protestů, reformy v sousedních státech) by pro ně byly relevantní, aby i přesto pokračovali v protestech?

Promítněte výukové video až do konce: Jaký význam měla otázka otevření hranic pro pokojné revoluce? (například prosazení občanských svobod s předchozími pokusy o útěk přes třetí země; otázka povolení k vycestování jako spouštěč otevření hranic).

Pracovní list a podněty pro výuku

Začněte úvodním textem pracovního listu – vysvětlete pojmy a data (nástěnné noviny). Zaměřte se konkrétně na otevření hranic v Maďarsku, „panevropský piknik“ na rakousko-maďarské hranici a útěky na velvyslanectví Spolkové republiky Německo v

Praze. Příprava referátů ve skupinách (po 3–4 žácích) je vhodná pro pozdější kompetentní zodpovězení úkolu 3. Nejprve nechte žáky zpracovat úkol 1. Citát ukazuje bezmocnost vlády NDR tváří v tvář velikosti uprchlické vlny přes třetí země. Vystupuje jako pozorovatel s informacemi z třetích zdrojů, nikoli jako aktér.

 Úkol 2 se zaměřuje na roli třetích zemí, které samy proti útěku aktivně nezasahovaly a na jejichž území NDR nemohla prosadit svou pozici bez tlaku nebo jasného postoje Sovětského svazu. Maďarsko i Spolková republika Německo se prostřednictvím svých oficiálních zástupců obracely na Sovětský svaz, aby vyjasnily své požadavky (odstranění hraničních zařízení resp. umožnění odchodu uprchlíků).

Pro zpracování úkolu 3 je vhodné, aby ve dříve vytvořených skupinách žáci vypracovali odpovědi týkající se příslušné události. Než se výsledky úkolu představí z příslušné perspektivy, představí vždy jedna skupina události a poté z nich odvozené výsledky úkolu 3. Ve společné diskusi lze výsledky shrnout a společně formulovat.

DALŠÍ PODNĚTY

Rozšiřte obzor mladých lidí podle úrovně jejich znalostí:

- Lze rozpoznat dynamiku změn? Využijte k tomu [italic] Kroniku 1989/90 Federální nadace pro zpracování dějin diktatury SED. Použít Google Překladač pro web: <https://www.bundesstiftung-aufarbeitung.de> > Suche: Chronik 1989/90
- Kde byl počátek této dynamiky? Mezi aspekty patřily Gorbačovovy reformy, chátrající ekonomika, zbrojní závod s USA, plánované hospodářství nebo požadavky na demokracii?
- Jaký podíl na této dynamice mělo otevření železné opony v Maďarsku a/nebo Berlíně?

Téma média

Zvyšte povědomí o tématu médií: Jaké obrazy znají žáci z těchto událostí?

Diskutujte o cíleném a vědomém využívání médií a zeptejte se na záměr: inscenované otevření hranic mezi Maďarskem a Rakouskem nebo tisková konference s Günterem Schabowskím a role západních médií. Shromážděte také další příklady.